

Lausunto

19.05.2026

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

SAMOK vastustaa esitettyä avoimen korkeakouluopetuksen tutkinnonanto-oikeutta ja esittää sen perumista. Esitys vaurioittaisi merkittävästi suomalaisen korkeakoulutuksen maksuttomuusperiaatetta ja yhdenvertaisuutta siirtämällä koulutuksen kustannuksia yksilöille. Esitys loisi rinnakkaisen väylän, jossa tutkinto-oikeus perustuisi osaamisen sijaan maksukykyyn, mikä vaarantaa vakavasti sosiaalisen liikkuvuuden.

Vaikka tavoitteeksi on asetettu työssäkäyvät aikuiset, lainsäädäntö ei takaa kohdentumista. Avoimen kautta tutkintoa suorittavat jäisivät lainsäädännölliseen tyhjiöön: he eivät kuuluisi lakisääteiseen korkeakoulu yhteisöön, mikä epäilee heiltä opiskelijaedustus- ja vaikuttamisoikeudet. Kampuksille syntyisi kaksi tutkinto-opiskelijoiden ryhmää, joista toinen rajattaisiin kokonaan opintotuen, ateriatuen ja opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle. Samalla maksullisen väylän opiskelijat eivät osallistuisi yhteishakuun tai muihin opiskelunvalmiutta mittaaviin hakuväyliin, mikä hämärtäisi opiskelijastatuksen määräytymisen lainsäädäntöä.

Esitysluonnos on keskeneräinen ja sen vaikutusarviot ovat puutteellisia. Esitämme vähintään perusteellista selvitystä korkeakoulukentän valmiuksista ja esityksen todellisista vaikutuksista ennen lainsäädäntötoimia.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Hallituksen tavoite nostaa nuorten aikuisten koulutustasoa on kannatettava, mutta esitetyt keinot ovat ristiriidassa tavoitteen kanssa. Esitetyn maksullisen tutkintokoulutuksen pääkohderyhmäksi on määritelty työelämässä pidempään olleet aikuiset sekä korkeakoulututkinnon jo suorittaneet. Esitys ei siten nostaisi uusien korkeakoulutettujen määrää eikä purkaisi ensikertalaisten hakijasumaa. Tavoitteeseen yltäminen edellyttää avoimen väylän sijaan koulutuskapasiteetin pysyvää kasvattamista perusrahoituksella.

SAMOK huomauttaa, ettei kohderyhmän rajaamiselle ole esitetty sitovaa lainsäädäntöä, mikä mahdollistaisi maksulliseen tutkintoon hakeutumisen välittömästi toisen asteen suorittamisen jälkeen. Onkin välttämätöntä kyseenalaistaa tavoitteiden yhteys itse esityksen sisältöön: ilman opiskelijavalintaprosessia koulutusväylä voi muodostua reitiksi, jossa tutkinto-oikeus perustuu osaamisen sijaan maksukykyyn. Esityksessä arvioitu opiskelijakohtainen vuosikustannus on noin 8 000 euroa, jolloin koko tutkinnon hinnaksi muodostuisi kymmeniä tuhansia euroja. Tämä luo merkittävän taloudellisen kynnyksen, joka on ristiriidassa perustuslain 16 §:n sääntelemien sivistyksellisten oikeuksien kanssa, jotka velvoittavat turvaamaan jokaiselle yhtäläisen mahdollisuuden kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä.

SAMOK painottaa, että työelämän osaamistarpeiden päivittämiseen on olemassa jo suosiotaan kasvattava ylemmän ammattikorkeakoulututkinto, jonka kanssa esitys kilpailisi tavoitellun kohderyhmänsä osalta. Vastaavaa kohderyhmää varten on myös olemassa toimiva lainsäädännöllinen kehys tilauskoulutuksen muodossa. Uusi malli ei toisi järjestelmään lisäarvoa, vaan siirtäisi maksuvastuun työnantajilta yksilöille. Samalla se toimii ristiriidassa tilauskoulutusten kehittämisen kanssa ja hämärtää vapaan sivistystyön oppilaitosten sekä muiden koulutuksen järjestäjien vakiintunutta roolia elinikäisen oppimisen kentällä. Koulutus on nähtävä perusoikeutena, ei myytävänä tuotteena, ja ammattikorkeakoulujen tulee ensisijaisesti keskittyä kaikille yhdenvertaiseen ja maksuttomaan tutkintokoulutukseen, jossa henkilökunnalla on pedagogiset edellytykset ja rakenteilla vakiintuneet käytänteet.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Ehdotettu sääntely on syvästi ongelmallista opiskelijan oikeusturvan ja korkeakouluyhteisöön kuulumisen kannalta. Vaikka esityksen perusteluissa viitataan opiskelijakunnan jäsenyyteen, esitys jättää opiskelijoiden todellisen oikeudellisen aseman, palveluiden järjestämisen, edustus-oikeudet hallinnossa sekä yhdenvertaisuuden muihin opiskelijoihin nähden epäselviksi.

Ilmoittautumisperusteinen tutkinto-oikeus loisi käytännössä maksullisen opiskelijavalinnan ohituskaistan. Täten esitys heikentäisi koko opiskelijavalintajärjestelmän legitimitettiin ja oikeudenmukaisuutta, ja muuttaisi opiskelijan aseman korkeakouluyhteisön tasavertaisesta jäsenestä ostetun palvelun asiakkaaksi.

SAMOK pitää esitettyä heikentämiskieltoa (8 c § ja 12 c §) riittämättömänä, sillä sen toimeenpanoa ja seuranta on mahdotonta varmistaa. Rajallisesti rahoitetulla korkeakoulukentällä syntyisi merkittävä taloudellinen kannustin hinnoitella ja resursoida avoimen tutkinnot strategisesti siten, että niillä paikattaisiin perusrahoituksen vajetta. On myös huomioitava, ettei heikentämiskielto suojaisi nykyistä subventoitua avoimen korkeakoulutuksen tarjontaa tai avoimen väylää. Tämä luo merkittävän riskin sille, että nykyinen saavutettava avoimen tarjonta korvautuisi täyskätteellisellä tutkintokoulutuksella. Samalla avoimen korkeakoulun alkuperäinen sivistyksellinen ja koulutuksellista tasa-arvoa edistävä perustehtävä vääristyisi kohti maksullista tutkintomarkkinaa.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Esityksessä ehdotetaan, ettei avoimena korkeakouluopetuksena suoritettua tutkintoa tai tällaisen opiskelupaikan vastaanottamista otettaisi huomioon ensikertalaiskiintiöitä koskevaa sääntelyä sovellettaessa. Mikäli laki säädettäisiin, SAMOK pitää ensikertalaisaseman säilyttämistä sinänsä loogisena, jotta yksilöitä ei rangaistaisi maksullisen väylän käyttämisestä hakeutuessaan maksuttomaan tutkintokoulutukseen.

SAMOK kuitenkin varoittaa, että ehdotettu säännös johtaisi merkittävään hakukäyttäytymisen vääristymiseen ja loisi epäoikeudenmukaisen strategisen rinnakkaisreitit tutkinto-opiskelijaksi. Kuten esityksen vaikutusarvioissakin todetaan, opiskelija voisi ostaa merkittävän osan tutkinnostaan avoimen korkeakoulun kautta, mikä antaisi hänelle huomattavan osaamisedun menestyä maksuttoman tutkintokoulutuksen opiskelijavalinnoissa ja suorittaa tutkintonsa loppuun maksutta. Tämä asettaisi aidot ja varattomat ensikertalaiset epäedulliseen asemaan opiskelijavalinnoissa. Samalla se loisi epäjohtonsuomukaisen kannusteen yhteishaussa, eikä täten purkaisi hakijasumaa ensikertalaisille esityksen tavoitteiden mukaisesti.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Lakiluonnoksessa esitetään avoimena korkeakouluopetuksena tutkintoa suorittavien opiskelijoiden rajaamista opintotuki- ja ateriatukioikeuden ulkopuolelle. Esitystä voidaan sinänsä pitää kannatettavana, sillä se korostaa maksuttoman koulutuksen hakeutumisen houkuttelevuutta ja tekee avoimen korkeakouluopetuksen tarjoaman tutkintokoulutuksen vähemmän mielekkääksi opiskeluväyläksi. Avoimen korkeakouluopetuksen tutkintokoulutuksen rajaaminen opintotuki- ja ateriatukioikeuden ulkopuolelle viestii myös siitä, että avoimen korkeakoulun tutkintoväylä halutaan kohdistaa ensisijaisesti opiskelijoille, joilla on taloudelliset edellytykset tutkintomaksujen ja elinkustannusten kattamiseen.

Opintotukilain 5 a § :n mukaan päätoimisiksi tulkitaan opinnot, joiden tavoitteena on korkeakoulututkinnon suorittaminen tai opintojen laajuus on keskimäärin vähintään viisi opintopistettä opiskelukuukautta kohden. Opintotukilakia ei ehdoteta kuitenkaan muutettavaksi tämän pykälän osalta. Työttömyysturvalain 2 luvun 10 a § on esitetty muutettavaksi siten, ettei työnhakijan opintoja pidettäisi päätoimisina silloin, kun työnhakija on täyttänyt 25 vuotta ja kyse on avoimista yliopisto-opinnoista ja avoimista ammattikorkeakouluopinnoista.

Tämä päätoimisuuden tulkinta, sosiaaliturvaan tehdyt muutokset sekä avoimen korkeakoulun tutkinnonanto-oikeus asettaisikin jatkossa saman alan opiskelijoita eri asemaan iän ja koulutusväylän perusteella.

Käytännössä päätoimisten opiskelijoiden osalta voitaisiin havaita ainakin seuraavat opiskelijaryhmät: maksuttomaan tutkintokoulutukseen osallistuvat opiskelijat, joiden pääasiallinen toimeentulon lähde on opintotuki, alle 25-vuotiaat työttömät työnhakijat, jotka eivät ole oikeutettuja työttömyysturvaan avoimessa korkeakoulussa suoritettavien tutkinto-opintojen perusteella, yli 25-vuotiaat työttömät työnhakijat, jotka suorittavat avoimessa korkeakoulussa tarjottavia tutkinto-opintoja hyödyntäen työttömyysetuutta sekä maksuttomaan tutkintokoulutukseen osallistuvat opiskelijat, joiden oikeus opintotukeen on päättynyt, mutta jotka eivät ole oikeutettuja työttömyysetuuteen, koska maksuttomaan tutkintokoulutukseen osallistuminen tulkitaan päätoimiseksi opiskeluksi. SAMOK huomauttaa, että riippumatta siitä, osallistuuko henkilö maksuttomaan vai maksulliseen koulutukseen, on avoimen korkeakoulun tutkinto-opintojen suorittaminen pyritty mahdollistamaan myös opintotukilain 5 a §:n määritellyn tavoitetahdin mukaisesti. Tällöin päätoimisen opiskelun edellytykset täyttyvät eri väestöryhmille eri tavoin riippumatta siitä, mahdollistaisiko tutkinto-opiskelu kokoaikatyön vastaanottamisen.

Samanaikaisesti lakiuudistukset tuottavat opiskelijoille kannustinloukkuja, joita ei voida pitää perusteltuina: käytännössä opiskelija, jonka opintotukikuukaudet loppuisivat ennen valmistumista, voidaan velvoittaa keskeyttämään opintonsa työttömyysetuuden menettämisen uhalla. Samat opinnot voisi kuitenkin aloittaa avoimessa korkeakoulussa tarjottavana tutkintokoulutuksena.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

SAMOK vastustaa avoimen tutkinto-opiskelijoiden rajaamista opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle. Esitys on opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja korkeakouluyhteisön eheyden kannalta erittäin ongelmallinen. Kampuksilla opiskelisi ehdotuksen myötä rinnakkain kaksi ryhmää täysipäiväisiä tutkinto-opiskelijoita, joista vain osalla olisi oikeus opiskelukykyä tukeviin terveyspalveluihin. Tämä asettaisi opiskelijat perusteettomasti eriarvoiseen asemaan ja murentaisi johdonmukaista tahtotilaa, jonka mukaan kaikki tutkinto-opiskelijat kuuluvat valtakunnallisen opiskeluterveydenhuollon piiriin.

Esityksen vaikutusarvio julkisesta taloudesta on tältä osin puutteellinen. Vaikka opiskelijaterveydenhuollon menot eivät nimellisesti kasvaisi, terveydenhuollon tarve ja kustannukset eivät poistu, vaan ne siirtyisivät hyvinvointialueiden kannettavaksi. YTHS on nykyisellään kustannustehokas tapa tuottaa palveluita, sillä opiskelijat osallistuvat rahoitukseen suoraan terveydenhoitomaksulla. Lisäksi YTHS:n lakisääteinen tehtävä opiskeluyhteistyössä ja ennaltaehkäisevässä toiminnassa on keskeistä opiskelukyvyyn ylläpitämisessä. Merkittävä osa tutkinto-opiskelijoista jäisi nyt opiskelukykyä edistävien OTE-neuvottelujen ja muun ennaltaehkäisevän tuen ulkopuolelle, mikä kasvattaisi riskiä opintojen viivästymiselle ja keskeytymiselle.

SAMOK huomauttaa, että esitys voi koitua vahvasti ristiriitaiseksi samanaikaisesti sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleman tartuntatautilainsäädännön uudistuksen kanssa, jossa korkeakouluopiskelijoiden rokotustoiminta ja tartuntatautiin torjunta keskitettäisiin opiskeluterveydenhuollon kautta. Mikäli osa tutkinto-opiskelijoista rajataan järjestelmän ulkopuolelle, pirstaloituisi palvelutuotanto tavalla, joka voi aiheuttaa tehottomuutta esimerkiksi pandemiatilanteissa.

SAMOK huomauttaa, että opiskeluterveydenhuollon palveluvalikoimaan sisältyy terveydenhuoltolain 17 §:n mukaan myös oppilaitoksen opiskeluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta. Koska on oletettavaa, että suuri osa opetuksesta järjestetään samoissa tiloissa, osin rinnakkaisissa ryhmissä ja saman yhteisön sisällä on käytännön toiminnan kannalta äärimmäisen haastavaa, mikäli osa tutkinto-opiskelijoista ja opiskeluyhteisön jäsenistä rajataan ryhmäksi, joka ei ole oikeutettu yhteisöterveyden palveluihin tai joiden kohdalla YTHS ei voisi tehtävää suorittaa tai tietoja kerätä.

SAMOK myös huomauttaa, että erityisen tuen tarpeen määrä on ollut viimeisten vuosien aikana kasvussa erityisesti perus- ja toisella asteella, mutta ilmiö on rantautunut myös korkeakouluihin. Terveydenhuoltolain 17§:n mukaan opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen ovat osoitettuja opiskeluterveydenhuollon tehtäviä. Tämän ympärille on myös rakennettu pitkällisesti korkeakoulujen ja YTHS:n välistä vuoropuhelua ja käytänteitä prosessien sujuvoittamiseksi ja palvelutarpeeseen vastaamiseksi. Tilanteessa, jossa yksi osuus tutkinto-opiskelijoista siirtyy tarpeineen hyvinvointialueiden vastuulle rikotaan väistämättä toimintaan syntyneitä rakenteita. Tämä on uhka palveluiden yhdenvertaisuuden, opiskelukyvyn ja lopulta myös tavoiteajassa valmistumisen ja korkeakoulujen rahoituksen kannalta.

SAMOK kannustaa myös arvioimaan korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollosta tehtävää ratkaisuja aiempaan historiaan, sekä vallitseviin toimintamalleihin. Kansainvälisten opiskelijoiden kohdalla tutkinto-opiskelijan status on nähty kytkeytyvän oikeuteen saada opiskeluterveydenhuollon palveluita - EU/ETA maiden kansalaisten kotimaan maksaessa korvausta ja ulkopuolisten maksaessa palvelustaan itsenäisesti. Näin toimittiin myös sen jälkeen, kun EU/ETA-alueen ulkopuolisten tutkinto-opiskelijoiden opiskelusta tuli maksullista. SAMOKin näkökulmasta olisi looginen jatkumo aiemmille terveydenhuoltoon koskeville ratkaisuille, että tutkinto-opiskelu ja oikeus opiskeluterveydenhuoltoon säilyisivät linkittyneinä toisiinsa.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Vaikutusarviosta puuttuu arvio siitä, miten opiskelijoiden jakaminen opintososiaalisten etuuksien, ateriatuen ja opiskelijaterveydenhuollon osalta oikeutettuihin ja oikeudettomiin, vaikuttaa korkeakoulujen yhteisöterveyteen, opiskelijoiden vertaistukeen ja kampusten yhdenvertaisuuteen.

Yhteiskunnallisissa vaikutuksissa on mainittu sekä ylempien että alempien sosioekonomisten ryhmien kokonaismäärän kasvaminen tutkinto-opiskelijoina, perustellen maksuttoman koulutuksen kilpailun vähenemisen myötä. SAMOK pitää maksuttoman koulutuksen hakeutumisen kilpailun vähenemistä epätodennäköisenä seurauksena, sillä siirtymien ollessa mahdollista väylien välillä, tulisi hakeutumista maksuttomaan tutkintokoulutukseen edelleen tapahtumaan. Opiskelijat voisivat nykyisen esityksen mukaan siirtyä maksullisesta koulutuksesta maksuttomaan kesken tutkinnon suorittamisen. Koska nämä ryhmät opiskelisivat käytännössä samoilla kursseilla, siirtymäpaine olisi merkittävä. Vaikka esityksessä myönnetään täyskatteellisesti hinnoitellun tutkinnon suosivan ylempiä tuloluokkia, tämän vinouman todellisia vaikutuksia suomalaisen koulutusjärjestelmän sosiaaliseen liikkuvuuteen ei ole arvioitu riittävällä laajuudella.

Vaikutusarvioissa mainitaan, että maksujen taso ja mahdollisuus suorittaa koko tutkinto ilman opiskelijavalintaan osallistumista, voisivat lisätä koulutukseen hakeutumista heille, joiden elämäntilanne edellyttää joustavampia tutkinnon suorittamistapoja. SAMOK huomauttaa, että juuri tähän tarpeeseen nykyinen avoimen korkeakoulutuksen ja tilauskoulutuksen mallit ovat suunniteltu ja subventoiduista hinnoista siirtyminen täyskatteellisuuteen todennäköisemmin heikentäisi kyseiseen koulutustarjontaan hakeutumista. Mikäli resursseja suunnattaisiin maksulliseen tutkintokoulutukseen, sillä olisi välillisiä, heikentäviä vaikutuksia muun avoimen korkeakouluopetuksen laajuuteen ja yhteistyöhön esimerkiksi vapaan sivistystyön kanssa.

SAMOK muistuttaa, että jo aiemmat maltilliset korotukset avoimen korkeakouluopetuksen hinnoittelussa ovat tutkimusten mukaan vaikuttaneet negatiivisesti opintojen saavutettavuuteen, erityisesti matalasti koulutettujen, työttömien ja pienituloisten kohdalla. Esityksessä käytetty opiskelijakohtainen vuosikustannus on noin 8 000 euroa. Hinnan moninkertaistuminen nykyisestä heikentäisi saavutettavuutta entisestään, varsinkin jos subventoitu avoimen tarjonta samanaikaisesti vähenisi täyskatteellisen mallin tieltä. Tämän vinouman todellisia vaikutuksia sosiaaliseen liikkuvuuteen ei ole arvioitu riittävästi.

Vaikutusarvioinnissa ei ole kattavasti arvioitu mahdollisia heikentäviä vaikutuksia yhteistyöoppilaitosten avoimen korkeakouluopetuksen tai tilauskoulutuksen tarjontaan. Toisin kuin nykyinen tilauskoulutus, joka on tarkoitettu opiskelijaryhmille ja jonka tilaa työnantaja tai muu yhteisö, esityksen mukainen malli olisi yksilölähtöinen ja siirtäisi maksuvastuun opiskelijalle itselleen. Mikäli korkeakoulut suuntaavat resurssejaan maksulliseen tutkintokoulutukseen, se voi vähentää kiinnostusta ylläpitää subventoitua avointa opetusta yhteistyöoppilaitoksissa.

Esityksen vaikutusarvioinnissa korkeakouluille ei olla riittävästi huomioitu opetushenkilöstön mahdollisuutta ennakoida opiskelijaryhmien osuuksia ja erilaisia tarpeita yhteisessä opetuksessa. Vaikka esitysluonnoksessa oletetaan opetuksen ja ohjauksen pysyvän sisällöltään ja laadultaan samana, siinä ei tunnisteta opetushenkilökunnalle koituvaa hallinnollista ja pedagogista lisäkuormitusta. Avoimen korkeakouluopetuksen kautta osallistuvien määrä sekä heidän vaihtelevat tarpeensa yksilöllisille järjestelyille voivat muuttua ennakoimattomasti jopa kesken lukuvuoden.

Erityisen haastavaa on arvioida oppimista samalla kurssilla, jossa osan opiskeluvalmiudet on varmistettu opiskelijavalintamenettelyllä, kun taas osa on aloittanut opinnot suoraan ilmoittautumisen perusteella ilman vastaavaa seulontaa.

Esityksessä on arvioitu puutteellisesti vaikutukset erityistä soveltuvuutta vaativille SORA-aloille, kuten sosiaali- ja terveysalalle sekä opettajankoulutukseen. Vaikka esityksessä todetaan SORA-lainsäädännön soveltuvan myös näihin opiskelijoihin, karsivan opiskelijavalinnan puuttuminen tarkoittaa, että soveltumattomuus saattaa tulla ilmi vasta opintojen loppuvaiheessa tai harjoittelussa.

Esityksessä ei ole analysoitu riittävästi uudistuksen vaikutuksia alhaisen palkkatason ja naisvaltaisten alojen vetovoimaan. Esitysluonnoksessa myönnetään, että nämä alat ovat alttiita maksullisuuden tuomille esteille. SAMOK muistuttaa, että kymmenien tuhansien eurojen yksityinen investointi tutkintoon on yksilölle kohtuuton taloudellinen riski, jos alan palkkakehitys on vaatimatonta. Tämä on erityisen kriittistä aloilla, joilla kärsitään jo valmiiksi huomattavasta osajapulasta. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ammattipätevyyden hinnoittelu keskimäärin 8000 euroon lukuvuodessa, yhdistettynä opintotuen ja opiskeluterveydenhuollon puutteeseen, nostaisi kynnyistä kriittisesti tarpeelliselle alalle hakeutumiseen. Samankaltainen riski koskisi kasvatusalaa ja ammatillista opettajankoulutusta, mikä tekisi tietyistä aloista epäsoveltuvia mahdollistavan lainsäädännön kohteiksi.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

SAMOK vaatii esityksen perumista. Esityksen mahdolliset vaikutukset muihin valmisteilla oleviin uudistuksiin, kuten opintosetelikokeiluun, avointen korkeakouluopintojen aikaista työttömyysturvaoikeutta koskevaan lainsäädäntöön, tartuntatautilakiin tai uuteen opintoetuslakiin, ovat merkittäviä. Lisäksi kiireellisenä valmisteltuna esitys heikentäisi käynnissä olevia prosesseja avoimen väylän kehittämiseksi.

Mikäli korkeakoulujen halukkuutta tai kykyä järjestää tätä koulutusta ei ole selkeästi todennettu, on lainsäädännön muuttaminen näin perustavanlaatuisella tavalla epätarkoituksenmukaista esitetyllä aikataululla. Avoimena suoritettua tutkintokoulutuksesta tulisi tehdä laaja selvitys kaikkien korkeakoulutuksen toimijoiden ja sidosryhmien kesken, jotta saataisiin todenmukainen tilannekuva korkeakoulukentän kyvykkyydestä ja halukkuudesta rakentaa esityksen mukaista uutta tutkinto-opiskelun muotoa.

Lisäksi ennen lainsäädännön voimaantuloa olisi ratkaistava avoimen korkeakoulun opiskelijoiden oikeudellinen asema, edustus-oikeudet sekä opiskeluoikeuden myöntämisen ja valitusten kriteerit, joita ei nykyisellään ole olemassa.

Muut huomiot ja näkökohdat

SAMOK pitää esitystä keskeisiltä osin keskeneräisenä ja vaikutusarvioinniltaan puutteellisena suhteessa sen laaja-alaisiin vaikutuksiin nykyisen tutkintojärjestelmän periaatteisiin. Kampuksille muodostuisi kaksi samoilla kursseilla opiskelevaa tutkinto-opiskelijaryhmää: osaamisen perusteella ja maksukyvyyn perusteella valitut. Jälkimmäisiltä puuttuisivat oikeudet opintososiaaliin etuuksiin ja opiskeluterveydenhuoltoon. Tämä heikentäisi merkittävästi koulutuksen yhdenvertaisuutta ja laatua.

SAMOK vetoaa, että suomalaisen korkeakoulutuksen vahvuus on sen saavutettavuus. Koulutustason kestävä nostaminen ei onnistu siirtämällä kustannuksia yksilöille avaamalla täyskatteellisia porsaanreikiä järjestelmään. Koulutuskapasiteetin pysyvä ja laadukas kasvattaminen vaatii riittävää perusrahoitusta ja duaalimallin turvaamista, ei opiskelijoiden asettamista eriarvoiseen asemaan varallisuuden perusteella.

Leppämäki Samuli
Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry